

Д. Г. Хохич, к.е.н., доцент,
Н. В. Саприкіна, к.е.н., доцент,
кафедра політекономії обліково-економічних факультетів,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ

ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ МЕТОДУ АНАЛІЗУ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ З ПРЕДМЕТОМ ЇЇ ДОСЛІДЖЕННЯ

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто проблему співвідношення теоретичного аналізу і фактичних спостережень в економічній науці, зокрема в

similar papers at core.ac.uk

provided by Institutional Repository of Vadym Hetma

варіанти теоретичних концепцій, що не претендують на єдине вірне рішення у своїх висновках про предмет економічної науки. В результаті діалектика множинності, багатоваріантності розвитку, на відміну від формальних, головним чином математичних, теоретичних «вправ» стає універсальним методом економічних досліджень.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: економічна теорія, методологія, емпіричний аналіз, дедукція, нова парадигма, закони діалектики, математична модель, формальна логіка, детермінізм, раціоналізм.

АННОТАЦИЯ. В статье рассматривается проблема соотношения теоретического анализа и фактических наблюдений в экономической науке, в частности относительно формирования ее методологического инструментария. Указывается на определение метода анализа науки как осознание формы внутреннего самодвижения ее содержания. Авторы обращают внимание на альтернативные варианты теоретических концепций, которые не претендуют на единственно верное решение в своих выводах о предмете экономической науки. В результате диалектика множественности, многовариантности развития, в отличие от формальных, главным образом математических, теоретических «упражнений» становится универсальным методом экономических исследований.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: экономическая теория, методология, эмпирический анализ, дедукция, новая парадигма, законы диалектики, математическая модель, формальная логика, детерминизм, рационализм.

SUMMARY. The article deals the problem of correlation of theoretical analysis and actual observations in economic science, especially concerning the formation of methodological tools. Points to determine the analytic understanding of science as a form of internal self-movement of its contents. The authors draw attention to alternative theoretical concepts that do not apply for a single right decision in his conclusions on the subject of economics. As a result of the dialectic of plurality, of multiple

development, as opposed to formal, mainly mathematical, theoretical «exercise» is a universal method for economic research.

KEY WORDS: economic theory, methodology, empirical analysis, deduction, new paradigm, laws of dialectics, mathematical model, formal logic, determinism, rationalism.

Постановка проблеми. Затяжний період кризового стану вітчизняної економічної науки досі продовжується. Для того, щоб нещадно критикувати минуле і активно пропагувати світле майбутнє капіталізму, багато розуму не потрібно. Подібне можна зробити і без науки. Набагато важче виробити теоретичну і в той же час реалістичну концепцію переходу України, в тому числі її народного господарства, в XXI століття — епоху постіндустріального суспільства. При цьому слід мати на увазі, що Україна на відміну від розвинутих країн Європи і Америки так і не вирішила проблему модернізації національної економіки. XX століття не вистачило для того, щоб завершити всебічну індустріалізацію: залишилися недобудованими сектора виробництва споживчих товарів, електроніки, атомного і аерокосмічного будування, ряду інших сучасних галузей, пов'язаних з високими технологіями і інформатикою.

Перехід України на новий рівень світової цивілізації знову буде пов'язаний з труднощами як внутрішнього, так і зовнішнього характеру, протиріччями в багатьох ключових ланках економіки і необхідністю мати гнучку і добре продуману структурну, інвестиційну і соціальну політику. В таких умовах від суспільних наук, перш за все від економічної, вимагаються не тільки свіжі погляди, розкриття невідомих раніше взаємозв'язків між явищами і процесами, новітні підходи в дослідженнях, але і якісно нові теоретичні обґрунтування. Все це дозволить поступово сформувати сучасну систему науково обґрунтованих положень, логічно пов'язаних між собою, що утворюють цілісну концепцію (парадигму) функціонування вітчизняної економіки в умовах турбулентності світової цивілізації XXI ст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом у періодичній і науковій літературі досить часто розглядаються проблеми розвитку сучасної економічної теорії, особливо в частині формування її методологічного інструментарію. Зокрема, цим питанням присвячені праці таких відомих вчених, як А. А. Чухно, А. А. Гриценко, П. М. Леоненко, В. С. Савчук, В. М. Тарасевич та ін. Проте залишається достатньо дискусійною проблема розвитку і вдосконалення методів пізнання економічної

науки, методології економічної теорії, зокрема. Окремі вчені вважають, що конкретні економічні науки мають «свою» теорію, а відповідно і «свій» метод дослідження. Як справедливо зауважив академік А. Чухно: «кожна сфера чи галузь економіки характеризується своєрідними умовами існування економічних процесів і потребує творчого підходу до її розкриття, тому узагальнення і висновки конкретних наук, зроблені у процесі аналізу, можуть мати певні відмінності чи особливості. Але це не «своя» теорія, а результат застосування законів і принципів економічної теорії до цих своєрідних умов, діалектичної взаємодії загального і особливого. Яку б значну проблему конкретної економіки ми не взяли (ціноутворення, рух і відтворення основного капіталу), в її основі — закон вартості чи капіталізація доходу, вчення про основний капітал, що розкриті і науково обґрунтовані економічною теорією» [6, с. 14]. Спеціалізація знань досягла такого рівня, що економісти, які займаються різними проблемами і використовують різну методологію, просто перестають розуміти один одного через істотні відмінності у використовуваному ними категоріальному апараті та предметі досліджень. Така розгалуженість наукових знань, що ґрунтуються в багатьох випадках на протилежних позиціях, призводить до появи в науці теоретичного поля економічних знань з дуже розпливчастими і невизначеними характеристиками. Академік С.С. Шаталін у передмові до праці «Економічні есе», лауреата Нобелівської премії з економіки В. Леонтьєва, вказує на наполегливість автора на органічній єдності теорії і практики і наголошує, що «економічні поняття безглузді і можуть вводити в оману, якщо відповідні процеси неможна реально оцінити» [2, с. 6]. Оптимальне співвідношення теоретичного аналізу і фактичних спостережень завжди відіграло ключову роль у розвитку прикладних наук.

Метою статті є окреслення кола проблеми співвідношення методу аналізу економічної науки з предметом її дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оскільки вітчизняна наука поки ще знаходиться тільки на початковій стадії дослідження в області нової економічної теорії, хотілося б в порядку постановки питання викласти декілька вихідних методологічних положень.

Перш за все, спадає на думку, на перший погляд складне, але дуже містке зауваження Гегеля про те, що метод науки «є усвідомлення форми внутрішнього саморуку її змісту» [3, с. 107]. Якщо застосувати таке трактування методу до розробки нової парадигми економічної науки, то задача полягає в тому, щоб усві-

домити форму внутрішнього, тобто сутнісного саморуху економічної теорії до нової стадії свого розвитку. Гегель конкретизує своє абстрактне положення про логіку пізнання: «Єдине, що потрібно для наукового прогресу і до абсолютно простого розуміння чого слід головним чином прагнути, — це пізнання логічного положення про те, що негативне рівнозначно і позитивне або, інакше кажучи, те, що суперечить собі не переходить в нуль, в абстрактне ніщо, а по суті лише в заперечення свого особливого змісту..., стало бути, таке заперечення є певне заперечення і, отже, результат містить по суті те, з чого він випливає... Воно, нове *поняття* [курсив Д. Х.], але більш високе, більш багате поняття, ніж попереднє...містить більше, ніж тільки його, і є єдність його і його протилежність»[3, с. 107–108].

Це загальнометодологічне положення Гегеля про діалектику самого процесу пізнання пізніше було визначено як закон саморуху сутнісних категорій науки і їх системи в цілому — закон заперечення заперечення.

Згідно цього закону, будь-які системи, процеси, взаємозв'язки і їх сутнісні елементи завжди щонайменше двоїсті, тобто містять у собі нові, зрілі і застарілі риси («негативне рівнозначно і позитивне»). Без заперечення старого неможливе формування і розвиток нового. Однак можна стверджувати, що і позитивне завжди рівнозначно містить в собі елементи, риси негативного. Тому наука не може і не повинна давати однозначних «плоских» характеристик, аналізуючи минуле і сьогодення, прогножуючи майбутнє. Як відомо, все відносно в цьому світі, в тому числі наукові узагальнення і висновки. Тому необхідні альтернативні варіанти теоретичних розробок, що не претендують на єдине вірне рішення і добре аргументовані. Чим більше буде таких варіантів, тим вищий ступінь ймовірності того, що вони всі разом будуть ближче до істини. Тому діалектика множинності, мінливості і багатоваріантності розвитку стає універсальним методом економічних досліджень.

Другий висновок із закону заперечення заперечення, важливий для пошуку відповіді на питання про співвідношення методу аналізу економічної теорії з предметом її дослідження, полягає в тому, що позитивне і негативне, нове і застаріле не мирно співіснують, а протидіють, борються один з одним. Однак важливо підкреслити, що така боротьба не закінчується знищенням однієї із протиборчих сторін, — «не переходить в нуль, в абстрактне ніщо», — а нібито розщеплюється на дрібні елементи, своєрідні соціально-економічні молекули, які розчиняються в кругообігу

життя і знову синтезуються разом з новими елементами в позитивні. При цьому більш складні структури набувають нової якості. Тим самим заперечення заперечення завжди передбачає певну наступність. І одна із задач науки полягає в тому, щоб знайти міру і форми такої послідовності, оскільки від ступеня поєднання старого і нового багато в чому залежать якісні характеристики, обґрунтованість синтезованих категорій науки і стійкість всієї парадигми.

Не менш складною вихідною методологічною проблемою є нехтування академічною економічною наукою наполегливим, систематизованим, емпіричним аналізом і захоплення витонченими, але пустими, формальними, головним чином математичними, теоретичними «вправами». Сьогодні, більшість із сучасних академічних наукових напрямів піддаються критиці за відсутність виходу на практику. Занепокоєння викликає, однак, не неадекватний вибір цілей, а неспроможність методу точно вразити будь-яку з них. Почуття тривоги за сьогоднішній стан економічної науки у деяких економістів викликана не стільки відривом від практики тих задач, на вирішення яких вони направляють свої зусилля, скільки очевидною неадекватністю наукових методів, за допомогою яких їх намагаються вирішити. Якщо б це було просто ознакою високих прагнень швидкого розвитку економічної науки, то подібне неспівпадання цілей і методів не викликало б занепокоєння. Але, таке послідовно байдуже відношення до практики фактично є симптомом фундаментальної незбалансованості сьогоднішнього стану нашої науки. Очевидно, слабка і до того ж повільно розвиваюча емпірична основа не може витримати ваги стрімко зростаючої надбудови «чистої», далекоглядної економічної теорії.

Використання математики сучасними економістами-теоретиками, сьогодні, широко розповсюджено. В тій мірі, в якій економічні явища можуть бути піддані кількісним вимірам, це, безспірно, є великим кроком вперед. На жаль, будь-яка, людина, що здатна вивчити елементарну чи навіть вищу математику і знайома зі спеціальною економічною термінологією, може відносити себе до теоретика. Некритичний ентузіазм з приводу використання математичного апарату часто приводить до того, що за представницьким виглядом алгебраїчних знаків криється ефімерний зміст. Діяльність в області математичного моделювання перетворилась в одну з найбільш престижних, можливо, навіть в найпрестижнішу галузь економічної науки. Відомий економіст ХХ ст. в області фундаментальної економічної теорії,

В. Леонтьєв на сторінках своєї праці «Економічні есе», проводить аналогію побудови типової математичної моделі зі звичайною роботою конвеєра. Він вказує, що всі основні компоненти, такі як виробничі функції, функції споживання і корисності поділяються на кілька стандартних типів; теж саме стосується і додаткового інструментарію (наприклад, аналізу пов'язаних з працею або капіталом технологічних зрушень). Цей інструментарій між тим може бути представлений у простій експоненціальній формі або у формі зі спеціальним автоматичним регулятором, відомим як «функція Кенеді». Будь-яка модель може бути модернізована за допомогою спеціальних пристосувань. Один із улюблених прийомів вдосконалення простої односекторної моделі — перетворення в двосекторний варіант або в ще більш вражаючу форму «*n*-секторів», тобто багатосекторну модель [2, с. 266–267]. При появі нової моделі увага, як правило, концентрується на послідовному (крок за кроком) виведенні її формальних властивостей з використанням математичних маніпуляцій, які без подальшої перевірки можна вважати правильними. Тим не менш вони, як правило, піддаються детальному розшифруванню. І до того часу, коли необхідно інтерпретувати **істинність висновків**, припущення, на яких ґрунтувалася модель, легко забуваються. Але саме **емпірична обґрунтованість припущень** визначає користь всієї задачі.

Моделі, орієнтовані на розробку стратегії розвитку, на відміну від чисто описових, користуються успіхом незалежно від їх ефективності. Це виникає частково із-за того, що, як вважає більшість, вибір кінцевих цілей стратегії розвитку — відбір і обґрунтування виду так званих функцій цілі — ґрунтується на **абстрактних судженнях, а не на аналізі фактів**. Так, автор моделі може використати деякі зручні для нього припущення, не піддаючись ризику, що його попросять обґрунтувати їх емпірично.

Ще однією методологічною передумовою для розв'язання проблеми співвідношення методу аналізу економічної науки з предметом її дослідження є питання про критерії класифікації парадигм економічної теорії, що існували раніше і нових, які активно розробляються сьогодні. До таких критеріїв можна було б віднести:

- ✓ систему соціальних цінностей і цільових настанов, що зумовлюють соціальну спрямованість економічної парадигми в цілому. Така система виступає своєрідним орієнтиром для того, щоб «прив'язати» дослідження до реального життя;

✓ характер і структуру виробництва матеріальних благ і послуг, а також їх розподіл, привласнення і споживання, включаючи взаємодію власності, звичаїв, моралі і права;

✓ господарський механізм координації, регулювання і мотивації соціально-економічних процесів.

Якщо виходити із цих трьох критеріїв, то типологія парадигм економічних учень в минулому значно розширюється. Так, у межах вчення про справедливість Арістотеля, критерій «економії» виступає основою для розмежування економіки і хрематистики, оснований відповідно на натуральному і товарному господарстві. Таким чином, в економії нормативний аспект панував над позитивним, ірраціональний (міфічний) — над раціональним (науковим), належне над існуючим, дедуктивний метод — над індуктивним.

Становлення капіталізму зумовило виникнення самостійної науки — політичної економії. В центрі її уваги знаходилися проблеми пошуку джерела капіталістичного багатства — спочатку в сфері обігу (меркантилізм), а пізніше у сфері виробництва (класичний напрям). У міру того як боротьба з феодальною ідеологією відходила на задній план, філософія господарства витіснялася практичними рекомендаціями. Якщо А. Сміт вагався між езотеричним і екзотеричним підходами (методами), між теорією вартості і теорією ціни, то в учнів (Р. Торренс, Дж. Міль, Д. Р. Мак-Куллох) і противників (Т. Р. Мальтус, С. Бейлі, Н. У. Сеніор) Д. Рікардо теорія ціни витісняє теорію вартості, теорія факторів виробництва — трудову теорію, аналіз конкретних ситуацій — теоретичні абстракції.

Як самостійна і цілісна парадигма виступає марксистська економічна теорія (вчення про двоїстий характер праці, теорія додаткової вартості). Успіху досліджень К. Маркса неабиякою мірою сприяло вдаль застосування досягнень діалектики в політичній економії. Освоєння марксизму в якості наукової парадигми в нашій країні вилилося в серію дискусій з ключових проблем економічної теорії (предмет і метод політекономії, двоїстий характер праці і т.д.). У міру поглиблення економічних протиріч відбувалося «закриття» гостро актуальних тем і звуження їх емпіричної, статистичної бази, що вело в кінцевому випадку до витіснення позитивного аспекту нормативним, до виродження практичної функції політичної економії праці і падіння її наукового авторитету [4, с. 139].

Якщо застосувати вказані вище критерії, то Дж. Кейнс, що запропонував оригінальний механізм державного регулювання

економічного зростання і зайнятості, виступає як творець своєї парадигми. Нові категорії (схильність до заощаджень та інвестицій), виявлення взаємозв'язків між ними, розробка моделі державного регулювання економіки: зниження процента — зростання прибутку — стимулювання схильності до заощаджень та інвестицій — розширення виробництва — збільшення зайнятості — рівновага між попитом і пропозицією — пом'якшення і подолання кризи, — все це дозволяє економістам, здається, не без підстав вважати теорію Кейнса «переворотом» у науці. Кейнсіанський підхід не тільки сприяв більш глибокому відображенню об'єктивної реальності в економічній теорії, але й в значній мірі поставив нормативний аспект в залежність від позитивного.

Кейнсіанська парадигма не зуміла повністю витіснити неокласичну. Спроба їх об'єднати у формі неокласичного синтезу не увінчалася успіхом, так як не відрізнялася цілісністю; при аналізі макроекономічних процесів ця теорія заперечувала те, із чого виходила в мікроекономіці. Більше того, в 70–80-ті роки нові напрями неокласики (монетаризм, нова класична економіка, теорія суспільного вибору) помітно витісняють кейнсіанство.

Першими наступ розпочали монетаристи. Головним пунктом критики стали питання економічної політики (проблеми інфляції, політики зайнятості і т.д.). Вихідні передумови цієї критики були сформульовані М. Фрідменом у його працях «Нариси позитивної економіки» (1953 р.), «Капіталізм і свобода» (1962 р.) і пізніше — в книзі, написаній разом з Розою Фрідмен, «Свобода вибору» (1979 р.). Його методологією є неопозитивізм, який намагається примирити раціоналізм і емпіризм. В основі теорії лежить абстрактна гіпотеза, що виникла в результаті такої згоди, з якої виводяться наслідки (прогнози), що емпірично перевіряються. Якщо вони підтверджуються практикою, то теорія є дійсною, якщо ні, то вона відкидається. Оскільки практичні пропозиції кейнсіанців зазнали фіаско, повинна бути відкинута і їх теорія. Однак подібна доля може спіткати і монетаризм, так як і його теорія безпосередньо ставиться в залежність від нескінченного числа підтверджень, і завжди можна знайти факти, що їй суперечать. Методологічна вразливість теорії монетаристів викликала її критику не тільки з боку кейнсіанців, але й зі сторони більш послідовних прихильників класичного лібералізму [5, с. 10–56].

Представники нової класичної економіки (Дж. Мут, Р. Лукас, Т. Сарджент, Н. Уоллес, Р. Барро та ін.) намагалися побудувати ціліснішу теорію шляхом підведення єдиного мікро-економічного підґрунтя під аналіз макропроблем. В її центрі виявилися економічні агенти, здатні швидко пристосовуватися до мінливої ринкової кон'юнктури завдяки раціональному використанню одержуваної інформації. Оскільки кожний індивід здатний правильно адаптуватися в мінливому світі, відпадає необхідність втручання держави в економіку. Послідовно відстоюючи неокласичні постулати, прихильники теорії раціональних очікувань відроджують ідеальну ринкову модель, подібну класичній XIX ст. Вони абстрагуються від явищ, типових для змішаної економіки другої половини XX ст. (недосконалої конкуренції і державного сектора, безробіття і інфляції, криз і антикризової політики і т.п.). До того ж нові класики недооцінюють фактор часу, необхідного для збору і аналізу інформації, а також диференційованість можливостей отримання інформації різними суб'єктами.

Цей недолік намагалися подолати прихильники теорії суспільного вибору (Дж. Б'юкенен, Г. Таллок, М. Олсон, Д. Мюллер та ін.), що сформувалася в 50–60-ті роки. Критикуючи кейнсіанців, представники цієї теорії поставили під сумнів ефективність державного втручання в економіку. Послідовно використовуючи принципи класичного лібералізму і методи маржинального аналізу, вони активно втрутилися в область, що традиційно вважалася сферою діяльності політологів, юристів, соціологів; подібне втручання отримало назву «економічний імперіалізм». Критикуючи державне регулювання, представники теорії суспільного вибору зробили об'єктом аналізу не вплив грошово-кредитних і фінансових засобів на економіку, а сам процес прийняття управлінських рішень. Основна передумова їхнього підходу полягає в тому, що люди діючи в політичній сфері, переслідують свої особисті інтереси, і що немає ніякої непереборної межі бізнесом і політикою. Тому вчені цієї школи послідовно розвінчують міф про державу, у якої не існує ніяких інших цілей, крім турботи про суспільні інтереси. Таким чином, теорія суспільного вибору намагалась більш послідовно провести принципи індивідуалізму, розповсюдивши їх не тільки на всю економіку, але й на державу.

Класифікацію сучасних підходів економічної науки у співвідношенні з методом їх аналізу та предметом дослідження наведено в табл. 1 [1, с. 107-122; 225-242].

**КЛАСИФІКАЦІЯ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ
У СПІВВІДНОШЕННІ З МЕТОДОМ АНАЛІЗУ ТА ПРЕДМЕТОМ ЇЇ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Основні напрями розвитку економічної науки	Предмет дослідження	Методи аналізу	Емпірична обґрунтованість висновків
<i>Англійська класична політекономія</i> (А. Сміт, Д. Рікардо, Т. Мальтус)	внутрішні залежності буржуазних відносин виробництва	абстрактний метод, метод порівняльної статистики, ньютонівський метод, індуктивно-дедуктивний метод	відсутність межі між абстрактними висновками і їх конкретним застосуванням
<i>Неокласичний економізм:</i> а) австрійська школа (К. Менгер, У. Джевонс); б) кембріджська школа (А. Маршалл, А. Пігу)	явища економічного життя з точки зору свідомості господарюючого суб'єкта	математичний метод, метод граничних величин, суб'єктивно-психологічний метод	наявність проблеми ідентифікації наукових доказів з приводу необхідних і достатніх умов їх застосування
<i>Класичний ліберальний напрям:</i> а) теорія суспільного вибору (Дж. Б'юкенен); б) нова класична економіка (Р. Лукас, Дж. Мут); в) монетаризм (М. Фрідмен)	моделювання економічних (політичних) очікувань і прогнозів учасників господарського (політичного) процесу	індуктивно-дедуктивний метод, емпіричний метод, математичний метод	неспроможність емпірично підкріпити наукові висновки доказами про нейтральність економічної політики, може означати, що формування очікуваного не може бути раціональним
<i>Сучасний ліберальний напрям:</i> а) неокласичний синтез (П. Самуельсон); б) економіка добробуту (В. Паретто); в) посткейсіанство (Дж. Тобін, Х. Мінскі)	Забезпечення загальної рівноваги в економіці, оцінка економічного багатства	економіко-математичний метод, кількісний метод, статистичний метод	неспроможність подолати обмеженість наукових методів дослідження через відсутність єдиної парадигми розвитку економічної науки
<i>Радикальний напрям:</i> а) інституціоналізм (Т. Веблен, Дж. Коммонс, У. Мітчел); б) теорія марксизму (К. Маркс, Ф. Енгельс) в) теорія неомарксизму (Д. Ремер, Ю. Ельстер)	економічні проблеми у тісному взаємозв'язку з етичними, культурними, соціально-правовими, політичними чинниками	історичний метод, еволюційний метод, діалектичний метод, формальний метод	невідповідність висновків реальним процесам людської взаємодії через різнірідність міждисциплінарних зв'язків і процесів при вивченні поведінки індивідів

Така класифікація надзвичайно корисна, так як допомагає зрозуміти причини ймовірнісних об'єднань і часових компромісів між напрямками економічної науки як в процесі боротьби за домінування, так і при формуванні нової парадигми.

Висновки. Можна підвести підсумок словами президента Економетричного співтовариства Роя Реднера (1953): «досягнення економічної теорії за останні два десятиліття як вражаючі, так і красиві. Але неможна заперечувати, що є щось скандальне у виводищі такої кількості людей, які вдосконалюють аналіз стану економіки, при цьому ніяк не пояснюють, чому та або інша ситуація виникає чи повинна була виникнути... Такий стан справ треба визнати незадовільним і подекуди нечестним» [2, с. 268].

Література

1. Блауг М. Методология экономической науки или как экономисты объясняют / М. Блауг; под ред. В. С. Автономова; [пер. с англ. Ю. В. Автономова]. — 2-е изд. — М.: Журн. «Вопросы экономики», 2004. — 416 с.
2. Экономические эссе: Теории, исследования, факты и политика: пер. с англ. / В. Леонтьев. — М.: Политиздат, 1990. — 415 с.
3. Наука логики: [в 3 т.] / Георг Вильгельм Фридрих Гегель; [отв. ред. М. М. Розенталь]; Ин-т философии АН СССР. — М.: Мысль, 1970. — (Философское наследие). Т.1: [Учение о бытии]. — 501 с.
4. Р. Нуреев. Предпосылки новой экономической парадигмы: онтология и гносеология // Вопросы экономики. — 1993. — № 4. — С. 131–144.
5. Отмахов П. А. Современная американская политэкономия (вопросы методологии). / П. А. Отмахов; МГУ им. М. В. Ломоносова, Экон. фак. — М.: Изд-во МГУ, 1991. — 86 с.
6. А. Чухно Актуальні проблеми розвитку економічної теорії на сучасному етапі // Економіка України. — 2009. — № 4. — С. 14–28.

Статтю подано до редакції 16.11.13

УДК 330.101.5

О. В. Костючик, аспірант,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна

ПОСТІНДУСТРІАЛЬНА ПАРАДИГМА ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕНЬ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

АНОТАЦІЯ. Стаття ставить за мету обґрунтування та ідентифікацію нової парадигми досліджень сучасної економічної теорії. Автор дово-